

De russiske Jøder i København.

Af

Cordt Trap.

I Nationaløkonomisk Tidsskrift 1907 har jeg offentliggjort en Undersøgelse, der væsenlig bygger paa Folketællingslisterne af 1906, om Jøderne i København. Medens Hovedstaden efterhaanden havde optaget Størstedelen af de ret store jødiske Kolonier i Provinsbyerne, havde Indvandringen fra Udlandet været forholdsvis lille, saaledes at Størstedelen af det herværende mosaiske Trossamfund havde været knyttet til Danmark fra Fødselen. Men kort i Førvejen var Begivenheder indtruffet, der skulde bidrage til væsenlig at forrykke dette Forhold, nemlig Jødeforfølgelserne i Rusland, der fremkaldte en meget betydelig Udvandring, navnlig til Nordamerika, hvor bl. a. New-York fik en mægtig Tilvækst i sin jødiske Befolkning, der nu tæller op imod en Million, og hvor Størstedelen af Konfektionsindustrien og af Handelen med faste Ejendomme er i Jødernes Hænder. Hurtigt fandt ogsaa nogen Indvandring Sted til vor Hovedstad, og ved Folketællingen 1906 taltes der i København, hvorunder her og i det følgende ogsaa indbefattes Frederiksberg og Gentofte

Kommuner, ialt 264 russiske Jøder, der var indvandrede i de sidste 5 Aar, for Størstedelen i de $1\frac{1}{2}$ Aar før Folketællingen. Da det mosaiske Trossamfund i København i det hele omfattede 3350 Personer, udgjorde de russiske Indvandrere endnu kun et lille Mindretal af disse. Men rykker vi fem Aar frem i Tiden til Folketællingen 1911, spiller Indvandringen af russiske Jøder til København allerede en betydelig større Rolle. Deres Tal var vokset til 1600, og de udgjorde nu godt en Tredjedel af hele det jødiske Trossamfund, der talte ialt 4793 Personer. Da Opmærksomheden saaledes er stærkt rettet paa dette fremmedartede Element indenfor det herværende i kulturel og økonomisk Henseende højtstaaende jødiske Samfund, vil vi i første Række beskæftige os med dem. Dog vil vor Statistik ogsaa lejlighedsvis kaste et Strejflys paa det øvrige, som vi vil kalde det gamle jødiske Samfund, fordi denne Betegnelse i Hovedsagen dækker over det virkelige Forhold. Blandt andet vil vi paa forskellige Punkter vise, hvorledes dels de russiske Jøder, dels det gamle jødiske Samfund afviger fra det for hele Hovedstadens Befolkning gældende Forhold, og da de to Grupper i det hele og store tilhører de laveste og de højeste Samfundslag, kan man ikke undre sig over, at Afvigelserne fra det almindelige Gennemsnit ofte vil gaa i modsat Retning. Det er ved disse Undersøgelser af Betydning at fastslaa Grænserne mellem de to jødiske Grupper, og vi forstaar da ved de russiske Jøder saadanne, der er udvandrede fra det russiske Rige i et Tidsrum af 10 Aar før Folketællingen 1911 *). Ved at lade

*) Oplysninger herom har man i de fleste Tilfælde faaet ved at sammenholde Datoerne paa Folketællingslisterne om Forældre-

Udvandringsøjeblikket være det afgørende opnaar vi, at de russiske Jøder socialt set bliver ensartede Elementer. Derimod omfatter de Jøder, der tidligere udvandrede fra Rusland, og hvoraf nogle i det sidste Tiaar er komne til København over et tredje Land, hvor de i Mellemtiden har haft Bopæl, i økonomisk Henseende ret uensartede Bestanddele. Begrebet russiske Jøder lader vi omfatte Indvandrerens Børn, selv om de er fødte her i Landet, da de socialt set naturligt stilles i Klasse med Forældrene.

Undersøgelsen er væsenligt bygget paa Folketællingslisterne af 1911, men støtter sig dog ogsaa paa andre Oplysninger, navnlig ydede af Hr. Bibliotekar Fischer, som ved sit indgaaende Kendskab til det foreliggende Emne har ydet Statistisk Kontor en værdifuld Hjælp, hvorfor vi bringer Hr. Fischer vor bedste Tak.

Undersøger man nu først de russiske Jøders Deling efter Køn, viser det sig, at der mellem dem findes 798 Mænd og 802 Kvinder, altsaa et omtrent lige stort Antal. Et væsenligt forskelligt Billede træffer vi indenfor det gamle jødiske Samfund, hvor Antallet af Mænd udgør 1415 og af Kvinder 1778, og hvor Kvinderne altsaa er i stort Overtal. Omtalt er det allerede, at vi til de russiske Jøder regner deres her i Landet fødte Børn, af hvilke der ved Folketællingen 1911 fandtes et ret betydeligt Antal, nemlig 323. Tilbage bliver der af indvandrede russiske Jøder 1277, nemlig 646 Mænd og 631 Kvinder. Indvandringsaaret for disse fremgaar af omstaaende Tabel a.

---

nes og Børnenes Indvandringsaar, Fødesteder m. m., ligesom Hr. Bibliotekar Fischer i en Del Tilfælde har hjulpet os med sin Viden om de paagældende Forhold.

Tabel a.

Indvandrings- Aar	Mænd	Kvinder	Tilsammen
	Antal	Antal	Antal
1910.....	124	127	251
1909.....	98	98	196
1908.....	59	63	122
1907.....	89	94	183
1906.....	107	101	208
1905.....	68	62	130
1904.....	32	25	57
1903.....	5	4	9
1902.....	3	1	4
1901.....	4	3	7
Uangivet ...	57	53	110
Tilsammen	646	631	1277

Naturligvis maa man være forsigtig med fra Tallene i Tabel a at drage Slutninger om Indvandringens Størrelse i de enkelte Aar, da København for en Del af de russiske Jøder kun har været et midlertidigt Opholdssted, hvorfra de søger videre ud i Verden, eller, hvad ofte sker, vender skuffede tilbage til Rusland. Kun kan man af Tallene se saa meget, at der i 1904 har fundet en stærkt forøget Indvandring Sted, som vokser yderligere i 1905 og naar sit Højdepunkt i 1906 for derefter at tage af. Dog endnu i 1910 er Indvandringsstrømmen til København betydelig. I de første Aar bestaar denne Indvandring af flest Mænd, men senere foregaar der en Udjævning. Dette finder sin Forklaring deri, at Manden hyppigt er kommet først hertil, sandsynligvis for at undersøge Forholdene paa Stedet, og naar disse er befundne tilfredsstillende, fæster Familien endelig Bopæl. Ogsaa kan det forekomme, at Familien midlertidigt er anbragt her, medens Manden

søger Erhverv i andre Lande. Indvandringen er ikke altid foregaaet direkte fra Rusland. Efter de foreliggende Oplysninger har ialt 109 Mænd og 99 Kvinder haft midlertidigt Ophold i et tredje Land. Dette er navnlig Sverige og i anden Række Tyskland, England og Østrig-Ungarn. *)

Af Interesse er de russiske Jøders Alder i Indvandringsøjeblikket, hvilken belyses ved nedenstaaende Tabel b. Man har opstillet to Grupper, eftersom Indvandringen er sket direkte eller med et tredje Land som Mellemed.

Tabel b.

Alder i Indvandringsøjeblikket	Mænd			Kvinder			Ialt
	Direkte indvandret	Indv. gennem et Overgangsland	Tilsammen	Direkte indvandret	Indv. gennem et Overgangsland	Tilsammen	
0—5 Aar	58	25	83	85	29	114	197
5—10 —	45	8	53	28	9	37	90
10—15 —	17	3	20	24	4	28	48
15—20 —	59 †)	5	64	84 †)	6	90	154
20—25 —	140	20	160	121	22	143	303
25—30 —	75	24	99	56	12	68	167
30—35 —	34	10	44	22	7	29	73
35—40 —	18	3	21	18	2	20	41
40—60 —	35	6	41	35	6	41	82
over 60 Aar uanset...	7	1	8	13	2	13	21
	49	4	53	46	2	48	101
	537	109	646	532	99	631	1277

*) Af de 208 Personer falder 131 paa Sverige, 38 paa Tyskland, 18 paa England og 12 paa Østrig-Ungarn.

†) I Aldersklassen 15—20 Aar er Fordelingen i de enkelte Aldersaar, naar man begynder fra neden, følgende: for Mændene 9, 7, 7, 17, 19, for Kvinderne 6, 12, 17, 20, 29.

Interessantest er Tallene for de direkte Indvandrere, fordi disse tillige angiver den Alder, i hvilken Udvandringen fra Rusland har fundet Sted. Mændene indvandrer navnlig fra 18 Aars Alderen, Kvinderne allerede paa et noget tidligere Alderstrin, og for begge Køn holder Indvandringen sig paa Højdepunktet i 20—25 Aars Alderen for derefter at aftage, saaledes at der kun er faa Indvandrere over 40 Aar. De russiske Jøder er altsaa for Størstedelen komne hertil som ganske unge Folk, og de har medført et stort Antal Børn i de første Aldersaar, men ikke mange ældre Børn, hvilket forklares ved, at Forældrene mest er unge Folk.

Vi skal nu betragte de russiske Jøders Aldersfordeling i Folketællingsøjeblikket. Denne fremgaar af omstaaende Tabel c, der tillige indeholder forskellige Sammenstillinger af Procenttal, der menes at have Interesse i denne Forbindelse.

Aldersfordelingen for de jødiske Grupper viser sig at være meget forskellig fra den normale, og Afvigelserne er her nogenlunde ensartede for de to Køn. De russiske Jøder udmærker sig ved meget høje Procenttal for Aldersgrupperne 0—5 Aar og 20—30 Aar og meget lave Tal, dels for Grupperne 10—20 Aar og navnlig for de høje Aldersklasser. Det gamle jødiske Trossamfund har derimod meget lave Tal for Børnegrupperne, men derimod meget høje Tal for de ældre Aldersgrupper. Om dette Samfunds Medlemmer kan man ikke sige, at 70 Aar i Regelen er Støvets Aar, ja selv af Personer paa 80 Aar eller derover findes et ret stort Antal, nemlig 17 Mænd og 43 Kvinder.

Tabel c.

	Mænd				Kvinder							
	Russiske jøder	Gamle jødiske Trossamfund	Russiske jøder	Gamle jødiske Trossamfund	Hele det jødiske Trossamfund	Hele Be- folknigen*)	Russiske jøder	Gamle jødiske Trossamfund	Russiske jøder	Gamle jødiske Trossamfund	Hele det jødiske Trossamfund	Hele Be- folknigen*)
0 til under 5 Aar	187	96	23,1	6,8	12,8	11,0	227	106	28,5	5,0	12,0	9,6
5 — 10 —	76	113	9,5	8,0	8,5	10,2	80	105	10,0	5,0	7,1	8,5
10 — 15 —	44	108	5,0	7,0	6,0	9,5	33	117	4,1	6,0	5,8	8,0
15 — 20 —	36	91	4,0	6,4	5,8	8,7	49	118	6,1	6,0	6,0	8,3
20 — 30 —	266	178	33,3	12,0	20,0	18,4	256	236	31,0	13,0	19,1	19,0
30 — 40 —	109	223	13,7	15,8	15,0	15,0	66	267	8,2	15,0	12,0	15,2
40 — 60 —	50	402	6,3	28,1	20,4	19,0	59	494	7,4	27,8	21,4	21,0
60 Aar og derover	12	196	1,0	13,8	9,4	6,0	14	323	1,8	18,2	13,1	9,0
Uangiven Alder ...	18	8	2,3	0,0	1,2	0,0	18	12	2,2	0,7	1,2	0,0
Tilsammen ...	798	1415	100,0	100,0	100,0	100,0	802	1778	100,0	100,0	100,0	100,0

*) Folketællingen 1906, da Tallene for Folketællingen 1911 endnu ikke foreligger, men væsentlig Forskel for ikke ventes.

Da de to Grupper Afvigelser fra den normale Aldersfordeling for Størstedelen gaar i modsat Retning, er der mellem dem et gabende Svælg, hvilket navnlig træder frem, naar man sammenligner Procenttallene for Aldersklasserne 0—5 Aar, 20—30 Aar samt over 40 Aar. Omvendt finder man, at Aldersfordelingen for hele det jødiske Samfund ikke afviger meget stærkt fra det for hele Befolkningen gældende Forhold, hvilket altsaa skyldes den Omstændighed, at de store indbyrdes Forskelligheder mellem de to Grupper delvis udligner hinanden.

Medens Aldersfordelingen for de russiske Jøders Vedkommende væsenlig er bestemt ved de Indvandrede Alder i Forbindelse med Ægteskabernes store Frugtbarhed, beror den for det gamle jødiske Samfund i langt højere Grad paa de Love, der behersker dette Samfunds Udvikling her i Danmark. Det lave Fødselstal og de gunstige Dødelighedsforhold spiller her en væsenlig Rolle. Men Betydning for Aldersfordelingen, navnlig for de yngste Aldersklasser, har ogsaa de blandede Ægteskaber, der er mest almindelige indenfor den yngre jødiske Slægt, og hvor Børnene fortrinsvis tilhører Folkekirken. Da dette er et Omraade, hvor Forskellen mellem de to jødiske Grupper tegner sig med de skarpeste Linier, skal der i det følgende gives nogle Oplysninger om disse Ægteskabers Antal og om Børnenes Religionsforhold. Der gøres opmærksom paa, at efter Materialets Natur vedrører Tallene kun de i Hjemmet værende Børn. (Se Oversigten S. 349).

Af blandede Ægteskaber findes altsaa mellem de russiske Jøder kun 8 af 330, medens de derimod indenfor det gamle jødiske Samfund udgør en anselig Del

	De russiske Jøder			Det gamle jødiske Samfund		
	Rent jødiske Ægteskaber	Blandet jød. Ægteskaber	Tilsammen	Rent jødiske Ægteskaber	Blandet jød. Ægteskaber	Tilsammen
Antal Ægtepar...	322	8	330	430	304	734
deraf med hjemmenværende Børn..	259	6	265	341	221	562
Jødiske Børn	675	3	678	847	97	944
Børn tilhørende						
Folkekirken ...	»	6	6	2	351	353
Børn udenfor Trossamfund	»	»	»	1	8	9

af det samlede Antal Ægteskaber, nemlig 304 af 734. Og hertil svarer saa en yderst forskellig Fordeling af Børnene efter Religionsforhold. Af de hjemmenværende Børn hos de russisk-jødiske Familier er der kun et rent forsvindende Antal, der staar udenfor det jødiske Trossamfund; derimod er over en Fjerdedel af de hjemmenværende Børn i det gamle jødiske Trossamfunds Ægteskaber Ikke-Jøder. Naturligvis betyder de russiske Indvandrere, med deres strengt ortodokse jødiske Tro, som de ogsaa fører videre til Børnene, en Styrkelse af det jødiske Troselement mellem disse sidste. Om den Indflydelse, de russiske Jøders Tilkomst har paa Børnenes Religionsforhold indenfor de 3 laveste 5aarige Aldersgrupper faas Oplysning af omstaaende Tabel d.

Det vil ses, at Procenttallet for de Børn, der tilhører den jødiske Tro, er størst i den laveste 5-aarige Aldersgruppe og aftager i de to paafølgende Grupper. Forklaringen hertil er, at de russiske Jøders Børn er forholdsvis talrigst i den yngste af de tre i Tabellen optagne Aldersgrupper.

Tabel d.

	Det gl. jød. Trossamfund		De russiske Jøder		Hele det jødiske Trossamfund			
	Antal jødiske Børn	Antal ikke jødiske Børn	Antal jødiske Børn	Antal ikke jødiske Børn	Antal jødiske Børn	Antal ikke jødiske Børn	jødiske Børn	ikke jødiske Børn
							%	%
0—5 Aar	202	103	414	6	616	109	85,0	15,0
5—10 —	218	92	156	»	374	92	80,3	19,7
10—15 —	225	91	77	»	302	91	76,8	23,2
Tilsammen	645	286	647	6	1292	292	81,6	18,4

Den jødiske Indvandring fra Rusland med de mange børnerige Familier har ikke mindst paa Skolevæsenets Omraade paaført Jøderne, baade som Privatmænd og som Trossamfund, store Udgifter. Der bestaar her i Byen to Skoler for fattige jødiske Børn, nemlig Friskolen for Drengébørn af den mosaiske Tro og Carolineskolen for Piger, idet saa vidt vides tidligere ingen jødiske Børn søgte til Kommuneskolerne. Begge Skoler har maattet udvide sig under Hensyn til den russiske Indvandring, Drengeskolen endog ved Opførelsen af en ny Skolebygning. Om den sidstnævnte Skole har dens Overlærer, Hr. cand. philol. Cohn, velvilligst givet mig nogle Oplysninger. Der var et Tidspunkt, da Elevantalet aftog, idet stadig færre jødiske Forældre trængte til Hjælp til Børnenes Skoleundervisning; men da den russiske Indvandring begyndte at tage Fart i 1906, steg ogsaa Tilstrømningen til Skolen, dog at denne nogenlunde kunde klare sig til 1911, da man maatte afvise et stort Antal Børn paa

Grund af Pladsmangel. I 1912 kunde man dog atter stille sig mere imødekommende med Hensyn til Optagelsen af nye Elever, men kun under Udsigten til i Aarets Løb at faa den nye Skolebygning, der var bestemt til at optage 7 étaarige Klasser med et samlet Elevantal fra 210—250. Fortsættes den russiske Indvandring yderligere, maa en Del af de jødiske Børn sandsynligvis alligevel ty til Kommuneskolerne. Naturligvis kan Forskellen i Børnenes Oprindelse paa mange Maader mærkes i Skolens ydre Forhold, ikke mindst i Navnene. Saaledes er de her i Landet kendte jødiske Slægtsnavne som Cohn, Levy, Meyer m. fl. ombyttede med andre som t. Eks. Scheftelowdtz, Majew, Segal o. s. v., ligesom ogsaa Fornavnene, mest danske, der havde fundet Indpas i de gamle jødiske Familier, er blevet erstattede med fremmedlydende Navne, der tidligere kun sjældent hørtes her tillands. Forskellen viste sig ogsaa deri, at Børnene, eller rettere sagt Forældrene undertiden havde nogen Vanskelighed ved at indordne sig under de faste Regler, f. Eks. med Hensyn til Undervisningstiden, som et ordnet Skolevæsen nødvendigvis kræver. Men Undervisningens Karakter er dog ikke væsenlig forandret eller forringet, og de russiske Jøders Børn er i det hele taget lige saa lærenemme som de tidligere Elever. Hvad særlig Sproget angaar, taler de østeuropæiske Jøder indbyrdes det saakaldte »Jiddisch«^{*)}, men Skolen optager ingen Børn, der ikke nogenlunde forstaar det danske Sprog, som dels tilegnes ved Omgang med Gadeungdommen i

*) Det er fremkommet ved en Sammensmeltning af tyske og hebraiske Ord og anvendes som Omgangssprog mellem de østeuropæiske Jøder.

Kvarteret, dels læres i en lille privat Skole, der skal give Børnene den første Affling, der er nødvendig, for at de kan faa Nytte af Undervisningen i Friskolen.

I Rusland gifter den jødiske Befolkning sig meget tidligt, og det samme gælder ogsaa om de her i Landet værende russiske Jøder. Af Mændene har saaledes fra 20—24 Aar over Halvdelen, fra 25—29 Aar omtrent tre Fjerdedele indgaaet Ægteskab. I Modsætning hertil anføres, at i den sidstnævnte Aldersgruppe er af hele den mandlige Befolkning i København kun lidt over Halvdelen og af det gamle jødiske Samfunds Mænd kun lidt over en Fjerdedel gift. Ogsaa i de følgende højere Aldersklasser er der stadig flere gifte Mænd mellem de russiske Jøder end for hele Befolkningen og det gamle jødiske Samfund. Indenfor det sidste gifter Manden sig gennemgaaende sent, naar han kan byde sin Hustru et standsmæssigt Udkomme. Og vender man sig til de russiske Jødinder, viser Civilstandsforholdene ogsaa her hen paa tidlige Ægteskaber. I 15—19 Aars Alderen har allerede 13 af 49 Kvinder indgaaet Ægteskab, og endvidere skal nævnes, at i 20—24 Aars Alderen er to Tredjedele af de russiske Jødinder gifte mod knap en Fjerdedel af det gamle jødiske Samfunds og af hele Befolkningens Kvinder i den tilsvarende Aldersgruppe. Ogsaa i de følgende højere Aldersklasser er der stadig et stort Antal gifte Kvinder mellem de russiske Jødinder.

Vi gaar nu over til at undersøge de russiske Jøders Erhvervsdeling, som den fremgaar af omstaaende Tabel e.

Tabel e.

Erhverv	Mandlige Forsørgere			Kvindelige Forsørgere			Ialt Forsørgere
	Gifte	Ikke gifte	Til-sammen	Gifte	Ikke gifte	Til-sammen	
Immaterielle Erhverv							
Lærere	7	1	8	»	»	»	8
Videnskabsmænd.....	1	»	1	»	1	1	2
Studerende	»	1	1	»	1	1	2
Kunstnere	1	3	4	»	»	»	4
Kirkebetjente	1	»	1	»	»	»	1
Tilsammen...	10	5	15	»	2	2	17
Hovedpersoner i Haandværk og Industri							
Slagtermestre.....	2	»	2	»	»	»	2
Skræddermestre.....	7	»	7	»	»	»	7
Hattefabrikanter	2	»	2	»	»	»	2
Skomagemestre	4	»	4	»	»	»	4
Snedkermestre.....	2	1	3	»	»	»	3
Andre Hovedpersoner i Haandv. og Industri*)	7	»	7	»	»	»	7
Tilsammen Hovedp.	24	1	25	»	»	»	25
Medhjælpere i Haandværk og Industri							
Slagtersvende.....	6	1	7	»	»	»	7
Tobaksarbejdere	3	4	7	2	7	9	16
Tekstilarbejdere	14	6	20	»	7	7	27
Skræddere	107	43	150	»	»	»	150
Syersker	»	»	»	10	39	49	49
Hattemagere	11	7	18	»	1	1	19
Skomagere	48	23	71	»	2	2	73
Snedkersvende.....	23	7	30	»	»	»	30
Malersvende.....	2	4	6	»	»	»	6
Garversvende.....	4	1	5	»	»	»	5
Guldsmede	2	3	5	»	»	»	5
Blikkenslagere	7	2	9	»	»	»	9
Elektrikere.....	2	5	7	»	»	»	7

*) 1 Bagermester, 1 Tobaksfabrikant, 1 Propfabrikant, 1 Guldsmedemester, 1 Uhrmagermester, 1 Sæbefabrikant og 1 Æskefabrikant.

Af de russiske mandlige Jøder har 479 erhvervs-mæssigt Arbejde. Af disse er 330 gifte og 149 ugifte, og mellem de sidste er 4 under 18 Aar.

Betragter vi nu Erhvervsdelingen for Mændene i Tabel e, ser vi først, at 15 af disse Forsørgere tilhører de immaterielle Erhverv. Nogle af disse Mænd beklæder Stillinger, der staar i Forbindelse med den jødiske Religions Udøvelse (som Lærere i Religion, Kirkebetjent), og andre har fundet en mere verdslig Beskæftigelse som Musikere ved et stort københavnsk Hotel (hvoraf endog én betegnes som Kapelmester).

Den næste Gruppe omfatter 25 Hovedpersoner i Haandværk og Industri og 390 Arbejdere. Disse sidste tilhører for en overvejende Del visse Erhverv, der ogsaa andetsteds (f. Eks. i New-York) erfaringsmæssigt har øvet stor Tiltrækning paa de jødiske Indvandrere, i første Række Beklædningsindustrien. Mellem Arbejderne finder man saaledes 150 Skrædere, 71 Skomagere, 20 Tekstilarbejdere og 18 Hattemagere. Dertil kommer saa nogle Slagtere, Snedkere, Smede, Maskinarbejdere, Blikkenslagere, Elektrikere og Malere, men meget faa Friluftsarbejdere (ingen Tømrer og kun 1 Murer). De jødiske Arbejdere findes hovedsagenlig i saadanne Fag, hvor der behøves Fingerfærdighed og Smag, undertiden i Forbindelse med en vis Intelligens, men som ikke kræver stor fysisk Styrke.

De industrielle Hovedpersoner mellem de russiske Jøder træffer man navnlig i saadanne Fag, hvor der er mange jødiske Svende, og hvor der kun er et lille Skridt fra at være Arbejder til at sætte Foden under eget Bord. Saaledes findes mellem de jødiske Mestre i Tabel e 7 Skrædere, 4 Skomagere, 3 Snedkere, 2

Hattemagere, 2 Slagtere og 2 Hattefabrikanter. Gruppen Hovedpersoner i Handel og Omsætning omfatter 18 Mænd, derimellem 3 Grossere, 7 Detailhandlere, 3 Marskandisere (Stillinger, der kræver et vist Talent til at handle) og 5 saakaldte Handelsmænd. Mellem Medhjælperne i Handel, der udgør 18, findes forholdsvis mange Agenter og Handelsrejsende.

Af erhvervsmæssigt beskæftigede Kvinder findes indenfor de russiske Jøders Kreds ialt 102, hvoraf 19 er i Ægteskab og 83 ugifte. Da Tallet paa gifte Kvinder udgør 326, er det altsaa forholdsvis faa Hustruer, der har særligt Erhverv. Man ser af Tabel e, at en meget stor Del af de kvindelige Forsørgere er beskæftigede i Beklædningsindustrien som Syersker, Tekstilarbejdere m. m.; ogsaa nogle af dem har fundet Ansættelse som Tyende.

Omstaaende Tabel f skal tjene til Belysning af Spørgsmaalet, om man kan paavise nogen Fremgang i de russiske Jøders Samfundsstilling.

I den før omtalte Undersøgelse om Jøderne i København efter Folketællingslisterne af 1906 findes optaget to Tabeller, der viser Erhvervsfordelingen i 1836 og 1906 (af den sidste er udsondret de russiske Jøder). Efter den første af disse Opgørelser tilhører Jøderne for en væsenlig Del endnu de lavere Befolkningslag. Ganske vist var der allerede dengang en Del Jøder, der efter deres Stilling maa henføres til de højere Samfundsklasser, saaledes et ikke ringe Antal Grosserere, Veksellerere, nogle Fabrikanter, Læger, Sagførere og Kunstnere. Desuden træffer man paa talrige jødiske Haandværksmestre og Detailhandlere, og mellem disse sidste utvivlsomt mange ansete og velhavende

Tabel f.

Forsørgere	De russiske Jøder efter Folketællin- gen 1911	Af disse indvandrede før 1906	De russiske Jøder efter Folketællin- gen 1906	a	b	c
	a	b	c	%	%	%
Immaterielle Erhverv Hovedpersoner i	15	1	»	3,1	1,2	»
Haandværk og In- dustri.....	25	14	3	5,2	16,7	3,0
Medhjælpere i						
Haandværk og In- dustri.....	390	58	81	81,4	69,0	81,0
Hovedpersoner i						
Handel.....	18	6	5	3,8	7,1	5,0
Medhjælpere i Han- del.....	18	5	6	3,8	6,0	6,0
Tyende.....	2	»	»	0,4	»	»
Uopgivet Erhverv..	11	»	5	2,3	»	5,0
	479	84	100	100,0	100,0	100,0

Folk, men ogsaa mange Smaahandlende, Høsekræm- mere og Marskandisere, ikke at tale om Handelsmæn- dene, der paa Gaderne falbød gamle Klæder og lignende Sager. Og desuden findes der en ret stor jødisk Ar- bejder- og Tyendestand. Det jødiske Samfund befinder sig i 1836 i det hele paa et socialt Overgangstrin. Men i Løbet af de paafølgende 2 Menneskealdre er Oprykningen i det væsentlige fuldbyrdet. Næsten alle Underklassestillingerne er udryddede, den selvstændige Haandværkerstand skudt stærkt i Baggrunden, og Jø- derne (fraset de russiske Indvandrere) tilhører nu næsten helt den højere Borgerstand, saaledes at man navnlig støder paa mange Grosserere, Veksellerere, Fabrikanter og Direktører for Aktieselskaber, foruden

paa talrige Repræsentanter for de immaterielle Erhverv som Embedsmænd (derimellem flere Lærere ved de højere Undervisningsanstalter), Læger, Sagførere, Journalister, Litterater og Kunstnere, for en stor Del Stillingen, hvorigennem Jøderne har en overordentlig betydelig Indflydelse paa Hovedstadens og derigennem paa hele Landets aandelige Liv.

Medens de to Erhvervsopgørelser for 1836 og 1906 belyser det gamle jødiske Samfunds Oprykning gennem et længere Tidsrum fra Samfundstogens mellemste til dens højeste Trin, viser Tabel f et jødisk Proletariat, der er ved at klavre op ad Stigens første Trin. Opmærksomheden henledes her navnlig paa en Sammenligning af Kolonnerne a og b, af hvilke den første viser Erhvervsdelingen for alle de mandlige russiske Forsørgere, b derimod for den Del af samme, der har haft Bopæl her fra 5—10 Aar, og som allerede socialt set er noget højere stillet derved, at de selvstændige Hovedpersoner i Handel og navnlig Haandværk udgør en væsentlig større Del af det hele Forsørgerantal.

Interesse har de russiske Jøders Beboelsesforhold, og vi vil nu først undersøge, i hvilke Kvarterer af Byen de fortrinsvis holder til. Dette fremgaar af den følgende Oversigt, i hvilken den første Kolonne oplyser det samlede Antal russiske Jøder uden Hensyn til deres Stilling i Husstanden (derunder ogsaa Tyende og Logerende hos en ikke jødisk Familie), den anden Kolonne derimod Antallet af Husstande, hvor en russisk Jøde er Lejer.

	Antal Per- soner	Antal Hus- stande
Den indre By.....	1042	231
Heraf den gamle Bys ældre og yngre Del	731	158
og St. Annie vestre Kvarter.....	305	72
Voldkvartererne.....	320	82
De gamle Forstæder	200	51
Heraf Nørrebro	169	43
De indlemmede Distrikter	19	5
Frederiksberg	19	6
Tilsammen...	1600	375

Det vil ses, at de russiske Jøder navnlig bor i den indre By og i Voldkvartererne samt paa det indre Nørrebro. I de andre Dele af Forstæderne, i de indlemmede Distrikter og paa Frederiksberg er deres Antal kun lille. Paa Kristianshavn findes ingen russiske Jøder, men derimod mange Polakker af ikke-jødisk Herkomst. Iøvrigt bor de to Nationer tildels i samme Kvarterer, men holder sig skarpt adskilte fra hinanden. De russiske Jøder fordeler sig over et meget stort Antal, ialt over 100 for Størstedelen fattige Gader i København og paa Frederiksberg, og man sporer altsaa ikke nogen Tilbøjelighed til at klumpe sig sammen i enkelte snævert afgrænsede Kvarterer. Nedenfor er anført de Gader, hvor der findes de fleste (over 50) russiske Jøder.

	Antal Per- soner	Antal Hus- stande
Nansensgade.....	136	37
Borgergade.....	125	30
Peder Hvidtfeldtsstræde	108	18
Adelgade.....	88	19
Aabenraa.....	87	19
Pilestræde.....	79	17
Vognmagergade.....	65	16
St. Pederstræde.....	62	15
Rosengaarden.....	58	13

Lader vi dernæst Blikket trænge indenfor Murene for at se, hvorledes de russiske Jøder bor, giver vort Materiale os blandt andet Oplysninger om Lejlighedernes Værelseantal, deres Beliggenhed i Ejendommen og deres Antal Beboere. Disse forskellige Forhold er belyst i nedenstaaende Tabel g.

Tabel g.

Lejligheder med:	Antal Beboere										Tilsammen	Deraf i Mellem- og Baghuse
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1 Værelse...	8	8	5	5	3	>	1	>	>	>	30	16
2 — ...	4	42	49	59	24	29	13	3	2	>	225	136
3 — ...	>	10	10	16	13	13	9	6	2	>	79	33
4 — ...	>	2	2	4	5	9	3	>	5	1	31	13
5-7 — ...	>	1	>	3	4	1	>	1	>	>	10	>
8 Værelser og derover ...	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>
Tilsammen	12	63	66	87	49	52	26	10	9	1	375	198

Man lægger i Tabel g særlig Mærke til, at To-værelseslejlighederne er saa stærkt fremtrædende, og at over Halvdelen af Boligerne ligger i Mellem- og Baghuset. Mange Steder hersker der en stærk Overbefolkning. Der er en Etværelseslejlighed, hvor Beboertallet er 7, og mange To- og Treværelseslejligheder, hvor det udgør fra 7—9. Hvad der forværrer Forholdene er, at der til Husstandene ofte hører Slægtninge (Mødre, Søskende) og Logerende, derunder hele Familier. Vi skal her oplyse, at af det hele Per-

sontal i de af de russiske Jøder beboede Lejligheder, hvilket udgør 1594, hører 1401 til selve Familien, 70 er Slægtninge, 105 Logerende (hvoraf 4 Ikke-Jøder) og 18 Tyende (hvoraf 12 Ikke-Jøder). Muligvis kan det have Interesse for mine Læsere at vide lidt om Husstandens Sammensætning i nogle af de mest overbefolkede Lejligheder, og jeg skal da ved enkelte Eksempler belyse dette Emne.

I den stærkest befolkede Etværelseslejlighed med 7 Beboere bestaar Husstanden af Mand, Kone og 5 Børn, der er i en Alder fra 6 Maaneder til 7 Aar. I en anden Etværelseslejlighed bor der et Ægtepar med et halvt Aars Barn, men desuden som Logerende en gift Kone med et spædt Barn. Der er dog maaske Haab om, at denne stærke Overfyldning af Lejligheden kun er midlertidig, idet Manden er udvandret, og det er Hensigten, at Konen skal følge efter. Som et Par Eksempler paa overbefolkede Toværelseslejligheder nævnes følgende. I det ene Tilfælde bestaar Familien af Mand, Kone og 6 Børn fra 3 til 13 Aar. Endnu værre synes Forholdene mig dog i en anden Toværelseslejlighed; denne er beboet af et Ægtepar med 3 Børn fra 4 Maaneder til 2 Aar; men desuden findes i Lejligheden som Logerende en Enke med 3 Børn fra 3 til 13 Aar. De to Familier er indbyrdes beslægtede. Alle de her nævnte Lejligheder er beliggende i Baghuset. Interesse har følgende Tilfælde, hvor det drejer sig om en Haandværksmester, der allerede maa have oparbejdet en ret stor Virksomhed, eftersom han i Halvaarsleje for Bolig og Forretningslokale i Forening betaler 1000 Kr., men desuagtet til personligt Brug nøjes med 2 Værelser, der rummer Mand, Kone, 5

Børn og i Tyende. En saadan Nøjsomhed vilde man sjældent træffe paa i en Familie af dansk Herkomst.

En Herre af mit Kontorpersonale, der for at fuldstændiggøre Folketællingslisternes Oplysninger besøgte en Del russiske Jødefamilier, fortæller derom følgende: Stuerne var gennemgaaende meget smaa og lavloftede og benyttedes ofte foruden til Dagophold og Soverum tillige til Værksted, idet en Del af de russiske Jøder har Arbejde med sig i Hjemmet. Med Renligheden staar det oftest daarligt til, dog træffer man ogsaa paa pæne og velholdte Hjem, og Folkene er som Regel livlige og intelligente. Et Sted fandtes paa Væggen et Billede af Bjørnstjerne Bjørnson, der ikke blot var til Pryd, idet Husfaderen var vidende om Bjørnsons folkevækkende Betydning. Min Udsending kom ved en given Lejlighed, ganske mod sin Vilje, til at virke som Bussemand. En Familie, der ikke havde været hjemme ved hans første Besøg, men fik Underretning om, at en Herre havde søgt Oplysninger om den og i samme Anledning vilde komme tilbage, flygtede fra Lejligheden over Hals og Hoved uden at efterlade nogen- somhelst Meddelelse om, hvor den tog hen. Om det blot var den almindelige Frygt for Myndighederne, der fra Hjemlandet sad dem i Blodet, eller om der virkelig var noget, der tyngede Samvittigheden, skal jeg lade være usagt.

Omstaaende Tabel h belyser ved Hjælp af Lejlighedernes Fordeling efter Værelseantal de russiske Jøders og det gamle jødiske Samfunds Beboelsesforhold i Sammenligning med hele Befolkningens. Endvidere er anført de gennemsnitlige halvaarlige Lejesummer for de to jødiske Grupper.

Tabel h.

	Procent af samtlige beboede Lejligheder			Gennemsnitlig halvaarlig Lejesum	
	Russiske Jøder 1911	Gamle jødiske Trossamfund 1911	Den hele Befolkning 1906	Russiske Jøder 1911	Gamle jødiske Trossamfund 1911
				Kr.	Kr.
1 Værelse ...	8,0	4,0	10,1	48,5	57,4
2 — ...	60,0	11,5	38,1	89,6	125,3
3 — ...	21,1	9,4	20,9	140,5	179,0
4 — ...	8,3	15,6	16,1	183,0	263,6
5—7 — ...	2,6	50,4	12,4	440,2	511,2
8 Værelser og derover ...	>	9,1	2,4	>	1125,6
	100,0	100,0	100,0	117,1	420,2

En Sammenligning af Tabellens 1ste og 3die Kolonne i Tabel h viser, at de russiske Jøders Beboelsesforhold er væsentlig ugunstigere end hele Befolkningens, idet Toværelseslejlighederne træder stærkt i Forgrunden, medens der findes forholdsvis langt færre Lejligheder fra 4 Værelser opefter. Og hertil kommer, at det Billede, som Procenttallene giver af de russiske Jøders Beboelsesforhold, i Virkeligheden er for gunstigt, baade fordi Lejlighederne er af saa ringe Beskaffenhed, og fordi de er stærkere overfyldte end sædvanlig. Saaledes skal anføres, at det gennemsnitlige Beboerantal pr. Lejlighed hos de russiske Jøder for Et-, To- og Treværelseslejligheder udgjorde henholdsvis 2,70, 3,99 og 4,89 mod kun 1,85, 3,35 og 4,09 for hele Befolkningen. Forklaringen til den store Forskel ligger i, at der i de af de russiske Jøder beboede Lejligheder af hver Gruppe

findes forholdsvis færre enlige Personer og deri, at mange af disse Lejligheder er stærkt overbefolkede.

Som det vil erindres, viste Erhvervsstatistiken en begyndende Oprykning for de russiske Jøder. Det samme kan paavises ad anden Vej, nemlig ved en Deling af de beboede Lejligheder i 3 Grupper, eftersom Husfaderens Indvandring er foregaaet i Aarene 1901—05, 1906—07 eller 1908—10. Resultatet ses af nedenstaaende Tabel i.

Tabel i.

Lejligheder- nes Værelse- antal	a	b	c	d	a	b	c	d
	Indvan- dringsaar 1901—05	Indvan- dringsaar 1906—07	Indvan- dringsaar 1908—10	Uangivet Indvan- dringsaar	%	%	%	%
1 Værelse ...	5	6	17	2	6,0	4,8	12,7	7,1
2 — ...	39	80	88	18	47,0	61,5	65,7	64,3
3 — ...	20	30	21	8	24,1	23,1	15,7	28,6
4 — ...	15	11	5	»	18,1	8,5	3,7	»
5—7 Værelser	4	3	3	»	4,8	2,3	2,2	»
	83	130	134	28	100,0	100,0	100,0	100,0

Der er, som man ser, en væsentlig Forbedring i Beboelsesforholdene under Hensyn til Opholdets Varighed. Samtidig skal oplyses, at de gennemsnitlige halvaarlige Lejesummer i de tre Grupper a, b og c udgør henholdsvis 144,9, 117,8 og 103,3 Kr. Ved denne Beregning har man udeladt de blandede Lejligheder, hvor Vederlaget for Forretningslokale og Beboelseslejlighed ikke har kunnet holdes ud fra hinanden.

De russiske Jøder indvandrer hertil som et rent Proletariat, men vor Undersøgelse har tillige vist os, at der efter kort Tids Ophold allerede er indtraadt nogen Forbedring heri, nemlig forsaavidt vedrører deres erhvervsmæssige Stilling og deres Boligforhold, og den kan derfor tages som et blandt utallige andre Vidnesbyrd om den jødiske Nations enestaaende Evne til at arbejde sig frem, selv under de vanskeligste ydre Forhold.
